

Den nye Paulustolkning og evangeliet om retfærdiggørelse af tro

Foredrag, NELK oktober 2013

ved Torben Kjær (tkjaer.net)

Emnet for dette foredrag er det nye Paulustolkning eller det nye Paulusperspektiv, som man også kalder det, og retfærdiggørelsen. Jeg bruger det nye Paulusperspektiv i det følgende. Som man godt kan høre, ligger der i selve udtrykket, at det er noget nyt i forhold til noget gammelt, og dette nye er så en helt anderledes måde at læse Paulus på. Jeg vil begynde med at beskrive oprindelsen til det nye Paulusperspektiv og nævne nogle navne og kort skitsere det fælles i dette nye perspektiv. Derefter vil jeg samle mig om én repræsentant, som er den mest kendte. Jeg vil gengive hans forståelse af retfærdiggørelse og kritisere hans forståelse.

1. Oprindelsen

I 1977 udkommer der en bog af E. P. Sanders. Den hedder ”Paul and Palestinian Judaism”. Det meste af bogen handler om det, vi kalder antik jødedom, dvs. jødedommen i de to sidste århundrede f. Kr. og i det første århundrede e.Kr. Sanders analyserer antik jødedom og når frem til at jødedommen var en nådesreligion. Han samler sin forståelse i to udtryk. Han taler om indgang i pagten og om forbliven i pagten. Når det handler om indgang i pagten, sker det af nåde. Jøden bliver altså indlemmet i pagten med Gud af nåde. Det sker ved Guds suveræne udvælgelse. Når det handler om forbliven i pagten, så forbliver jøden i pagten ved sin lydighed. Jøden bevarer pagtforholdet ved at adlyde loven og ved at opfylde loven. Denne lydighed er jødens respons på Guds nådehandling. Disse to udtryk er nøglebegreberne. De formulerer, hvad der er essensen i antik jødedom.

1. 1. Konsekvenser

Og så sker der noget interessant, for Sanders udleder nogle konsekvenser af denne grundforståelse. For det første: Antik jødedom lærte ikke en gerningsretfærdighed. Jøderne mente ikke, at de kunne erhverve retfærdighed ved loven. Om det at erhverve retfærdighed bruger man ofte ordet legalisme. Legalisme står da for, at man på grund af sine egne anstrengelser skal erhverve retfærdighed. Sanders fastslår, at antik jødedom ikke er legalistisk.

For det andet: Vi skal gøre op med det gamle syn på jødedommen. Det gamle syn gik på, at jødedommen netop var legalistisk, og netop lærte, at man skulle erhverve retfærdighed ved at opfylde loven.

For det tredje: Vi skal gøre op med den tidligere læsning af Paulus, for da læste man Paulus ud fra det gamle syn på jødedommen. Vi skal vi derfor læse Paulus på en helt ny måde. Vi får altså et nyt Paulusperspektiv.

Vi standser op her og spørger: Har Sanders ret? Jeg er ikke ekspert på antik jødedom, men der er andre forskere, som kritiserer Sanders for at give et alt for ensidigt billede af antik jødedom. Men hvad der er mere vigtigt er, at Paulus skriver, at antik jødedom mente, at man skulle erhverve retfærdighed ved at opfylde loven. Rom 9,31 er tydelig:

*Israel derimod, som stræbte efter en lov, der kunne føre til retfærdighed,
nåede ikke til en sådan lov.*

Paulus er apostel, og ham tror jeg mere på end på Sanders. Det gamle Paulusperspektiv lærte med rette, at jødedommen var legalistisk og lærte frelse ved gerninger. Det gamle perspektiv lærte korrekt, at Paulus gjorde op med dette. Han kæmpede i en række af sine menigheder med jøder eller jødekristerne, som mente, at man erhvervede frelse ved gerninger. Paulus' slagord om, at vi ikke erklæres retfærdig på grund af lovgerninger men ved tro på Kristus, er netop et opgør med gerningsretfærdighed. Paulus' syn på antik jødedom er et andet end Sanders.

1. 2. De fælles elementer

Sanders lægger grunden til det nye Paulusperspektiv. Hans forståelse af antik jødedom giver en helt ny læsning af Paulus, og Sanders bliver fulgt i sin forståelse af antik jødedom af mange. De vigtigste er James Dunn, som nok er mest kendt i mere faglige kredse, og så N.T. Wright som også hedder Tom Wright, som er den, der er mest kendt i mere brede kredse og også langt ind i evangelikale kredse. Både Dunn og Wright accepterer Sanders forståelse af antik jødedom, men de accepterer ikke Sanders egen tolkning af Paulus. Her kommer de med deres eget bidrag. Dunn og N. T. Wright er ikke enige i alt, og de følges af mange teologer, og det nye Paulusperspektiv er i dag langt fra en ensartet størrelse, men det fælles udgangspunkt er Sanders' forståelse af antik jødedom og behovet for en ny forståelse. Udover dette kan man nævne tre elementer, som er fælles for det nye perspektiv.

1.2.1. Paulus skrifter ikke religion

Som farisæer ærer og tjener han den ene sande Gud, og som kristen ærer og tjener han den samme Gud. Ved mødet med den opstandne på vejen mod Damaskus sker der ikke en omvendelse, men der sker en kaldelse. Paulus kaldes til en ny tjeneste. Paulus skrifter ikke religion, når han går fra jødedom til kristendom.¹ Vi standser op og spørger: Er det sandt? Svaret er klart. Det er det ikke. Her vil jeg blot pege på den ene kendsgerning, at Paulus forfulgte menigheden og dvs. Kristus. ApG 9,4:

”Saul, Saul, hvorfor forfølger du mig?”

Ingen kan bekæmpe Guds menighed og dermed bekæmpe Kristus og så samtidig tjene Gud. Jesus siger: ”Ingen kommer til Faderen uden ved mig (Joh 14,6).

1.2.2. Et forhold mellem jøder og hedninger eller jødekristne og hedningekristne

Alt, hvad Paulus skriver om retfærdiggørelse på grund af lovgerninger eller ved tro, handler om forholdet mellem jøder og hedninger eller mellem jødekristne og hedningekristne.

Retfærdiggørelse handler *ikke* om forholdet til Gud men om forholdet mellem jøder og hedninger.

Vi standser op og spørger: Er det sandt? Svaret er igen klart. Det er det ikke. Når vi læser

Romerbrevets første tre kapitler, er det tydeligt, at Paulus sætter retfærdiggørelse ind i en bestemt ramme. Han stiller menneskeheden over for Guds åbenbaring og Guds lov det være sig hedninger og jøder, og dermed stiller han dem over for Gud. Det handler om forholdet til Gud. Paulus påviser, at alle fejler og synder i forhold til Gud (Rom 3,9 og 3,19-20). Det handler om forholdet til Gud, og evangeliet om retfærdiggørelsen er da svaret på menneskets synd. Her befries mennesket fra synden og erklæres retfærdig af Gud. Det handler om forholdet til Gud. Så Paulus' tale om retfærdiggørelse handler ikke om forholdet mellem jøder og hedninger, men om menneskers forhold til Gud. Det handler om frelse.

1.2.3. Lovgerninger er omskærelse, sabbat og ren/uren føde

Når Paulus skriver om retfærdiggørelse på grund af lovgerninger, så refererer lovgerninger til tre ting. Lovgerninger er omskærelse, sabbat og Moselovens regler for ren og uren føde. Hverken mere eller mindre. Disse tre bruger jødekristne som nogle identitetsmarkører, der fortæller, hvem der tilhører Guds folk. Men de bliver ikke bare brugt som identitetsmarkører men også som en barriere, der holde hedningekristne borte, og som skal sikre jødernes eksklusive ret til at være Guds folk. Det

¹ Wright, *What*, s.39-40.

handler jo i det nye Paulusperspektiv om forholdet mellem jøder og hedninger. Vi standser igen op og spørger: Er det sandt, at lovgerninger er omskærelse, sabbat og regler for ren føde? Svaret er igen klart. Det er det ikke. Hvis vi igen bruger Romerbrevet og ser på, om lovgerninger er disse tre, så har vi en beskrivelse af jøderne i Rom 2,17-24, hvor Paulus hverken taler om omskærelse eller sabbat eller ren føde. Og når Paulus sammenfatter sin anklage i Rom 3,19, skriver han om *alt*, hvad loven siger. Rom 3,19:

*Og vi ved, at alt, hvad loven siger, taler den til dem, der er under loven,
for at hver mund skal stoppes og hele verden stå straffskyldig over for Gud.*

Lovgerninger er alle lovens krav.

Jeg har nævnt det fælles udgangspunkt i Sanders' forståelse af antik jødedom og tre karakteristiske elementer i det nye Paulusperspektiv, og jeg finder ikke, at de holder. De nævnte elementer er forudsætningerne for det nye Paulusperspektivs lære om retfærdiggørelsen. Med andre ord: konstruktionen er bygget på sand, og den holder ikke hverken teologisk eller i livets storme. Og med den bagage, går jeg nu over til at beskrive en tolkning af retfærdiggørelse, som er meget udbredt i det nye perspektiv.

3. N. T. Wright (eller Tom Wright) om retfærdiggørelse

Som repræsentant for det nye Paulusperspektiv vælger jeg N. T. Wright, fordi han er den bedst kendte i mere brede kristne kredse. Jeg vil beskrive hans forståelse af retfærdiggørelse og sammenligne den med en luthersk forståelse. Det følgende samler jeg om fire punkter, og i de fire punkter hakker jeg en forståelse af retfærdiggørelse ved tro over, og tager nogle aspekter hver for sig. Jeg benytter den samme metode under disse fire punkter. Jeg begynder med kort at skitsere en luthersk position, dernæst ser jeg på det nye Paulusperspektiv og til sidst på en nøgletekst eller nøgletekster hos Paulus.

3.1. Hvordan frelser vi?

Det første punkt handler om, hvordan vi bliver frelst. Jeg begynder med en luthersk position. Her taler vi om, at loven er en tugtemester til Kristus. Ordet tugtemester er baseret på den tidligere danske oversættelse (DO 1948), hvor der i Gal 3,24 stod:

*Så at loven er blevet os en tugtemester til Kristus,
for at vi skulle blive retfærdiggjorte af tro.*

Loven er Guds lov. Den er som et spejl, der afslører vores synd. Denne afsløring af synd driver os ind i fortvivlelse, og denne fortvivlelse driver os til Kristus. Her findes tilgivelse og retfærdighed. Dette er i kort form den lutherske position.

Vi ser på det nye Paulusperspektiv. N. T. Wright afviser eksplicit denne forståelse.² Han kalder den lutherske forståelse for dårlig teologi og dårlig tolkning. Nøgleteksten er Gal 3,23-24:

*Før troen kom, blev vi bevogtet under loven og spærret inde,
indtil troen skulle åbenbares,
så at loven var vores opdrager, indtil Kristus kom,
for at vi kunne blive retfærdige af tro.*

Wright forstår ”troen” objektivt, og ”troen” svarer til Kristus. Moseloven hører til i en periode, der går fra Moses og til Kristus, og Moselovens opgave i denne mellempperiode er at holde Israel på plads og hindre det i at komme på afveje.³ Loven var vores barne pige (”nanny”), vores babysitter (”babysitter”); loven var en slave, der skulle have opsyn med Israel, mens det var ungt og umodent, så at det kunne klare sig igennem, indtil Messias kom.⁴

Vi går til Paulus. Når man læser den danske oversættelse til vers 24, virker det som om, at Wright har ret. Men den danske oversættelse er ikke korrekt. Følger vi den græske tekst og oversætter næsten ordret, så står der. Vers 24:

*Så at loven er blevet vores opdrager til Kristus,
for at vi kunne blive erklæret retfærdige af tro.*

Ordet ”kom” findes ikke i den græske tekst. Denne oversættelse svarer nogenlunde til den danske oversættelse fra 1948. Paulus skriver altså om, at loven er vores opdrager til Kristus. Når vi sætter dette ind i sammenhængen, bliver det klart, hvad Paulus mener. Han skriver om, at loven blev føjet til for overtrædelsernes skyld (vers 19). Loven virker overtrædelser af Guds lov ved at forvandle synd til overtrædelse. Han skriver, at Skriften, og her mener han loven, skulle indeslutte alt under synd (vers 22). Det handler om lovens anklage og dom over os mennesker, og det er denne anklage og dom, som lovens opdragelse til Kristus består i. Lovens anklage og dom fører et menneske til Kristus.

² Wright, *Justification*, s.129. Wright beskriver den lutherske forståelse på denne måde: ”Loven var en hård tugtemester, der drev os til fortvivlelse over stadig at skulle opfylde dens krav, så at vi blev tvunget til at flygte til Kristus og finde en lettere vej, nemlig troen.”

³ Wright, *Justification*, s.128.

⁴ Wright, *Justification*, s.128-129.

Det er muligt, at det kommer til at lyde som et refræn, men det nye perspektiv tager fejl, hvad dette angår, og det gamle perspektiv, det lutherske, har ret. Det var det første punkt. Vi går videre til det andet punkt.

3.2. Hvad betyder retfærdighed og retfærdiggørelse?

Det andet punkt handler om, hvad retfærdighed og retfærdiggørelse betyder. Vi skal se på nogle definitioner af nøgleordene. I en klassisk luthersk forståelse vil man sige, at retfærdighed er opfyldelse af loven. Loven er normen, og når man har opfyldt denne, er man retfærdig. Retfærdiggørelse betyder, at Gud erklærer et menneske retfærdig og tilgiver dets synd. Retfærdiggørelse er begge dele både en tilregnet retfærdighed og tilgivelse.

Vi går til N. T. Wright. Han definerer de to begreber helt anderledes. Retfærdighed er medlemskab af Guds familie, menigheden. Retfærdiggørelse betyder, at Gud regner et menneske som tilhørende Guds familie.⁵ Wright tilføjer, at retfærdiggørelse også implicerer tilgivelse, for når Gud konstaterer, at et menneske er medlem af Guds familie eller af pagten, betyder det også, at dette menneske er tilgivet. For den, der står i pagten, er tilgivet. Men dette er et sideelement. Hvis vi spørger ind til, hvordan Wright når frem til denne definition, kan man pege på tre faktorer.

1) Den første henter Wright hos Sanders. Sanders lærte, at antik jødedom var en nådesreligion, og man lærte ikke, at et menneske skulle erhverve retfærdighed.⁶ Vi kommer da til Paulus med denne bagage og læser f.eks. Rom 3,20:

For af lovgerninger bliver intet menneske retfærdigt over for ham.

Udsagnet kan da ikke betyde, at nogen vil forsøge at erhverve retfærdighed. Det har Sanders jo lært. Altså må de betyde noget andet.

2) Den anden faktor er, at løftet til Abraham spiller en totalt dominerende rolle hos Wright, og det væsentligste hos ham er, at løftet handler om, at der skabes én familie.⁷ Vi skal derfor forstå retfærdiggørelsen ud fra dette løfte om én familie, der er Abrahams slægt.

⁵ Wright, *What*, s.119; 120-122; 124 og 126-131.

⁶ Wright, *What*, s.18-20 og 113-114.

⁷ Wright, *What*, s.121; 131-133.

3) Den tredje faktor er, at alle udsagn om retfærdiggørelse handler om forholdet mellem jødekristne og hedningekristne.⁸ De handler ikke om forholdet til Gud – ikke i egentlig forstand – men de handler om forholdet mellem jøder og hedninger. De handler netop om, hvordan der kan skabes en familie, som består af både jødekristne og hedningekristne.

Når vi altså følger Sanders, når vi indser, at det handler om Abrahams løfte om, at der skal være én familie, og når vi ser, at teksterne handler om forholdet mellem jøder og hedninger, så må retfærdighed betyde medlemskab af Guds familie, og retfærdiggørelse må betyde, at Gud regner et menneske som medlem af sin familie.

Dette er, hvad retfærdiggørelse betyder i Wright's forståelse, og når vi nu har forstået, hvad det betyder, så kan vi også forstå, hvad der er forkert ved at blive erklæret retfærdig på grund af lovgerninger. I det nye Paulusperspektiv har lovgerninger en helt bestemt betydning. Lovgerninger refererer til omskærelse, sabbat og Moselovens regler for ren og uren føde.⁹ Meningen er da, at der er jøder, der bruger disse tre ting til at skabe en barriere mellem dem og hedningekristne. Den barriere skal sikre deres status som Guds folk. Den skal sikre deres eksklusivitet. Disse jøder forlanger da, at hedningekristne skal omskæres, begynde at holde sabbatten og følge de jødiske regler for føde, hvis de vil være medlem af Guds folk. Men da er det, at Paulus afviser dette. Omskærelse, sabbat og jødiske spiseregler er ikke Guds folks kendetegn, for det er troen, der er Guds folks kendetegn.¹⁰ Troen er vores kendetegn, og derfor er det forkert at kræve, at hedningekristne skal opfylde disse krav for at kunne blive medlem af Guds familie. Det er jo det, det handler om. Det handler om én familie, Abrahams familie. Det handler om, at jødekristne og hedningekristne kan være én familie.

Vi går nu vi til teksterne for at se, hvad retfærdighed og retfærdiggørelse betyder hos Paulus. Det er altafgørende for en sand forståelse af Paulus, at vi forstår ham ud fra hans egne forudsætninger. Paulus' egne forudsætninger er den ramme, han sætter læren om retfærdiggørelse ind i, og den ramme finder vi i Romerbrevets tre første kapitler. I Rom 1,18-3,20 beskriver Paulus menneskeheden, og han sætter menneskeheden over for Guds lov (Rom 2,14-15; 2,17-24 og 3,19-20). Det er i den ramme, at vi kan forstå, hvad Paulus mener med ordene "retfærdigt",

⁸ Wright, *Justification*, s.114.

⁹ Wright. *Justification*, s.116-117; 127-128

¹⁰ Wright, *What*, s.125 og 129.

”retfærdighed” og ”retfærdiggørelse”. I Rom 1,18-3,20 skriver Paulus om uretfærdighed, og det refererer til overtrædelse af Guds lov. Retfærdighed er da opfyldelse af Guds lov. Dette bekræftes når vi læser Rom 7,12:

Så er loven da hellig og budet helligt og retfærdigt og godt.

Loven formulerer, hvad der er retfærdigt. Det retfærdige er opfyldelse af Guds lov. Dette bekræftes i Rom 10,5:

Om den retfærdighed, som kommer fra loven, skriver Moses:

”Det menneske, der holder budene, skal leve ved dem”.

Retfærdighed er opfyldelse af Guds bud.

Rom 1,18-3,20 fortæller, at der lever masser af mennesker, der er ligeglade med Guds lov, og som lever i åbenlyst oprør imod den. Men Rom 1,18-3,20 viser også, at der lever masser af mennesker, der kæmper for at opfylde loven, for det er den eneste måde, et menneske kan leve op til loven på. For dem er loven vejen til retfærdighed, og de kæmper for at erhverve og vinde retfærdighed ved at opfylde loven. For retfærdighed er opfyldelse af Guds lov. Det er i denne ramme, at Paulus skriver om Israel i Rom 9,31:

Israel derimod, som stræbte efter en lov, der kunne føre til retfærdighed, nåede ikke til en sådan lov.

Udsagnet handler om, at Israel forgæves forsøgte at erhverve retfærdighed. Bemærk hvad der står: Israel stræbte efter en lov, der kunne føre til retfærdighed. Loven var vejen til retfærdighed for dem. Eller Rom 10,5, som jeg allerede har citeret:

Om den retfærdighed, som kommer fra loven, skriver Moses:

”Det menneske, der holder budene, skal leve ved dem”.

Retfærdighed er opfyldelse af loven, og jøder og andre har forgæves forsøgt at erhverve retfærdighed og blive retfærdige ved at opfylde loven. Det er forgæves på grund af vores indbyggede syndighed.

Og da kan vi spørge: hvad betyder retfærdiggørelse i denne ramme? Retfærdiggørelse betyder primært, at Gud erklærer, at den troende er retfærdig. Det verbum, Paulus bruger (*dikaioō*) betyder ”at erklære retfærdig”.¹¹ Det har man oversat med at ”at retfærdiggøre” eller ”at blive retfærdig” og

¹¹ I Rom 2,13 får vi en definition af, hvad verbet *dikaioō* betyder. Rom 2,13:

For det er ikke dem, som hører loven, der er retfærdige for Gud, men de, som gør loven, vil blive gjort retfærdige

en enkelt gang i med ”at erklære retfærdig” i DO. Paulus’ sprogbrug bekræfter dette, for en del gange bruger han vendingen ”at tilregne retfærdighed” eller ”at regne troen som retfærdighed” om det samme (Rom 4,2-6).¹² Vendingen at tilregne nogen retfærdighed betyder jo, at Gud tilsiger, overfører, formidler eller tilregner den troende retfærdighed. Den troende får retfærdighed, og det er helt det samme som, at Gud erklærer, at et menneske er retfærdigt. Derved får dette menneske en status som retfærdigt. Vi konkluderer, at ”retfærdighed” er opfyldelse af loven hos Paulus, og at han primært bruger retfærdiggørelse om at erklære den troende retfærdighed. Dvs. Gud erklærer, at den troende har opfyldt Guds lov. Retfærdiggørelse er også tilgivelse (Rom 4,6-8).

Altså det nye perspektiv tager fejl; det gamle og lutherske er godt nok!

3.3. Spørgsmålet om en tilregnet retfærdighed

Det tredje punkt handler om en tilregnet retfærdighed. Vi har allerede været inde på dette i det foregående punkt, men da diskussionen har været speciel intens omkring dette, tager jeg det som et selvstændigt punkt. Vi skal se nærmere på spørgsmålet om en tilregnet eller imputativ retfærdighed. I luthersk teologi lærer man en sådan tilregnet retfærdighed. Man taler om, at Kristus har opfyldt loven. Denne opfyldelse er hans retfærdighed, og denne retfærdighed tilregnes den troende. Vi taler om en fremmed nemlig Kristi egen retfærdighed, som tilsiges os.

Vi går til N.T. Wright. Wright skriver, at retfærdighed er en juridisk term, som er taget fra domstolen. Wright giver en skitse af en jødisk (”Hebrew”) domstol:

– *bedre oversat: vil blive erklæret retfærdige.*

Vi skal have fat i anden halvdel af verset. Her skriver Paulus om, hvad der sker på dommens dag. Han beskriver noget hypotetisk, for det vil ikke ske i virkeligheden. Han skriver om dem, der opfylder loven, og at de vil blive erklæret retfærdige. Vi taler om en deskriptiv retfærdiggørelse eller analytisk form for retfærdiggørelse. I dette hypotetiske tilfælde træder en person frem for Gud, han har opfyldt hele loven. Han er derfor retfærdig, og dette anerkender Gud. Han erklærer derfor, at han er retfærdig. Guds erklæring er blot en beskrivelse af, hvad han finder hos denne person. Derfor er der tale om en deskriptiv form for retfærdiggørelse. Pointet er, at verbet *dikaioō* betyder at erklære retfærdig, for Gud udtaler blot, hvad han ser i manden. Dette vers viser, at Paulus bruger verbet *dikaioō* i betydningen ”at erklære retfærdig”.

¹² I Rom 3,21-24 anvender Paulus ”Guds retfærdighed” (Rom 3,21-22) og ”at erklære retfærdig” (Rom 3,24) om samme sag. I Rom 4,2-6 bruger Paulus verbet ”at erklære retfærdig” (*dikaioō*), at regne troen til retfærdighed (Rom 4,3 og 5) og at tilregne retfærdighed (Rom 4,6) om samme sag.

Dommeren

sagsøger

(bringer anklagen)

sagsøgte

(den anklagede)

I den hebraiske domstol er der tre parter: dommeren, sagsøger og sagsøgte. Der er ingen anklager, men det er sagsøger mod sagsøgte, og dommeren afgør sagen. Hvad betyder retfærdighed i denne sammenhæng? Jo, dommeren er retfærdig, når han er upartisk, og han er retfærdig, når han straffer synd, og når han støtter den forsvarsløse. Sagsøger er ”retfærdig”, når dommeren giver ham medhold i anklagen. Retfærdighed er da en kendelse, der lyder i domstolen. Den siger ikke noget om, at sagsøger er moralsk god, men blot at han har fået medhold i dommen. Sagsøgte er retfærdig, når dommeren giver ham medhold og dermed frifinder ham fra anklagen. Det betyder ikke, at han er et moralsk godt menneske, men at han er frifundet af dommeren.¹³ I domstolens tekniske sprogbrug betyder ”retfærdig” den status, man har, når domstolen dømmer til ens fordel. Intet mere, intet mindre.¹⁴

Wright skriver da, at når vi bruges domstolssprogbrugen, så giver det ikke mening at sige, at dommeren tilregner, tildeler eller bibringer (”imputes, imparts, bequeaths, conveys”) eller på anden måde overfører sin retfærdighed til enten sagsøger eller sagsøgte. Retfærdighed er ikke et objekt, der kan bevæge sig tværs over retssalen. ”At forestille sig at den sagsøgte modtager dommerens retfærdighed er en sammenblanding af kategorier (”category mistake”).” Sådan fungerer sproget ikke.¹⁵

Dette er et hovedargument mod læren om en tilregnet retfærdighed. Wright beskriver en hebraisk domstol. Han giver eksempler fra GT, og eksemplerne er rigtige nok. Sådan fungerer en menneskelig domstol. Og det er netop pointet. Wright beskriver en menneskelig domstol, hvor et menneske er dommer, og i en menneskelig domstol overfører en dommer ikke sin retfærdighed til den sagsøgte. Sådan fungerer det ikke. Men når vi taler om retfærdiggørelse, taler vi om en guddommelig domstol, og det ligger helt uden for Wright’s fantasi at forestille sig, at det foregår anderledes i en guddommelig domstol. Hvordan fungerer Guds domstol da? Går vi til Paulus,

¹³ Wright, *What*, s.97-98 og *Justification*, s.68-70

¹⁴ Wright, *What*, s.98 og *Justification*, s.69.

¹⁵ Wright, *What*, s.98.

skriver han, at Gud netop tilregner sin egen retfærdighed til den sagsøgte. Det skal vi se nærmere på. Rom 1,16-17 kalder vi for Romerbrevets tema:

*For jeg skammer mig ikke ved evangeliet;
det er Guds kraft til frelse for enhver, som tror, både for jøde, først, og for græker.
For i det åbenbares Guds retfærdighed af tro til tro – som der står skrevet:
”Den retfærdige skal leve af tro.”*

Paulus skriver om Guds retfærdighed, og med det mener han en retfærdighed fra Gud. Han skriver om en retfærdighed, der kommer fra Gud. Denne retfærdighed fra Gud åbenbares i evangeliet, den kommer i evangeliet, og den overføres til et menneske, når det modtager evangeliet i tro. Det er tolkningen, og hvad er så argumentet for denne? Det klassiske argument går tilbage til Luther, og i dette argument påpeger man, at der står to ting i vers 17. Det ene handler om, at Guds retfærdighed åbenbares i evangeliet, og det andet handler om, at den retfærdige skal leve af tro. Det to ting er bundet sammen med ordet *som*. Paulus sammenligner altså de to ting, og når de kan sammenlignes, så viser det, at de handler om det samme. Guds retfærdighed er da en retfærdighed, der kommer fra Gud, og som overføres til et menneske. Det viser den sidste sætning i verset, hvor Paulus skriver om, at den troende er retfærdig. Gud meddeler, overfører og tilregner altså sin egen retfærdighed, så at den troende er retfærdig. Det handler om at få en status som retfærdig.

Det samme viser Paulus' sprogbrug, for han bruger et græsk ord til at beskrive retfærdiggørelse, som bedst oversættes med at erklære retfærdig. Det græske ord er *dikaioō*. Det samme viser Paulus' anvendelse af ordet ”at tilregne retfærdighed” (Rom 4,6).

Altså det nye perspektiv tager fejl; det gamle og lutherske er godt nok!

3.4. Frelse ved tro eller ved tro og gerninger

Det fjerde og sidste punkt handler, om vi bliver frelst eller retfærdiggjort af tro eller af tro og gerninger. Amerikanerne har et udsagn, der lyder: Alle veje fører til Rom eller Geneve. Calvin er den store reformator i amerikansk sammenhæng, og han virkede i Geneve, og derfor nævner man Geneve. Vi er i en luthersk sammenhæng, så udsagnet lyder hos os:

Alle veje fører til Rom eller Wittenberg (hvor Luther virkede)

Rom står for en katolsk forståelse af retfærdiggørelse, og den går ud på, at vi bliver retfærdiggjort via en kombination af tro og gerning. Wittenberg står for en luthersk forståelse. I en luthersk

position lærer vi, at bliver frelst ved troen alene og uden gerninger. Troen skal ikke suppleres med noget, men det er troen alene, der modtager retfærdighed og frelse.

Udsagnet er korrekt. Principielt set findes der kun to former for retfærdiggørelse. Enten retfærdiggøres vi ved tro plus noget mere, og det kan være gerninger, kærlighed, lydighed, troskab eller vores kristne liv. Eller vi retfærdiggøres ved tro alene og uden gerninger, kærlighed, lydighed, troskab og vores kristne liv.

Med dette i baghovedet skal vi se på, om N. T. Wright er havnet i Rom eller Wittenberg. Møder vi en luthersk eller katolsk retfærdiggørelse? Der er ingen tvivl om svaret. N. T. Wright er havnet i Rom, og det er karakteristisk for det nye Paulusperspektiv. Det lærer en form for gerningsretfærdighed. I bogen "Justification" kommer N. T. Wright ind på dette spørgsmål. Han skriver med rette, at dommen på dommens dag er en dom efter gerninger (Rom 2,6ff),¹⁶ og han skriver om, hvordan den fremtidige retfærdiggørelse kan forklares. Forklaringen er denne:¹⁷

Dommen på den sidste dag vil virkelig reflektere det, som folk virkelig har gjort.

(*"The verdict of the last day will truly reflect what people have actually done"*)

Dommen vil altså reflektere – afspejle – vores liv. Det betyder, at vores liv tages med ind i Guds vurdering på dommens dag. Dommen vil altså være baseret på, hvordan vores liv har været.

Hvordan skal dette liv så være, hvis vi skal retfærdiggøres på dommens dag? N.T. Wright beskriver først dette liv ved at citere Rom 2,7:

*Dem, der søger herlighed og ære og uforgængelighed
ved udholdende at gøre det gode*

Paulus skriver om dem, der søger efter herlighed, ære og uforgængelighed og gør det ved udholdende at gøre det gode. Han skriver, at det er et Åndsdrevet liv.¹⁸ Altså har jeg søgt herlighed, ære og uforgængelighed, og har jeg vedholdende gjort det gode, da vil Gud retfærdiggøre mig på dommens dag. Dernæst giver N. T. Wright en karakteristik at det liv, der fører til den endelige retfærdiggørelse. Det er et liv, hvor Ånden virker i os, så vi mere og mere reflekterer Guds billede, så vi er Gud til behag, ærer hans navn og gør, hvad loven sigter det. Og så skriver han, og jeg citerer:

¹⁶ Wright, *Justification*, s.75 og 190.

¹⁷ Wright, *Justification*, s.191.

¹⁸ Wright, *Justification*, s.192.

”Det er det liv, for fører til den endelige dom: ”Godt, du gode og tro tjener””.

Det sidste er et citat fra Matt 25,21 og 23.

Hvem bliver da frelst på dommens dag ifølge N.T. Wright? Det gør den,

der søger herlighed, ære og uforgængelighed

der er udholdende i det gode

der er en god og tro tjener

Den endelige dom er altså baseret på vores kristne liv. N. T. Wright er kommet til Rom. Det er en katolsk forståelse, fordi troen alene ikke er nok, men den skal suppleres med et bestemt liv.

Jeg gav tidligere udtryk for, at jeg mente, at det nye Paulusperspektiv var bygget på sand og ikke klippe, og at det ikke holder teologisk eller i livets storme. Det sidste er tydeligt her. Når frelse ikke længere er ved troen alene, forsvinder frelsevisheden. Hvordan og hvornår kan jeg sige, at jeg har gjort nok? Hvilen i Kristus forsvinder, for nu kan jeg ikke hvile i, hvad Jesus har gjort for mig. Det beror nu også på mig selv. Og så opstår faren for aktivisme.

Vi går til Paulus. Han lærer, at vi frelses – erklæres retfærdige – ved troen alene, og han lærer om en dom efter gerninger (Rom 2,6ff). Det handler om den eskatologiske dom. Hvordan kan vi forene de to tankegange hos Paulus?

1) For det første lærer Paulus ikke bare, at vi erklæres retfærdige og får tilgivelse, når vi kommer til tro, men han lærer også, at vi erklæres retfærdige ved tro på dommens dag. Dette viser han i Gal 3,1-5, hvor han peger på, at galaterne begyndte med at høre i tro, og derved modtog de Ånden som et tegn på deres retfærdiggørelse. Men Paulus betoner stærkt, at galaterne også skal fortsætte med at høre i tro og derved fortsat modtage retfærdighed. De må ikke begynde i Ånd, og det er at høre evangeliet i tro, og så fortsætte i kød, og det er at gå over til lovgerninger. Også på dommens dag modtager vi retfærdighed ved tro.

2) For det andet skriver han i Gal 5,5, at vi venter retfærdigheden, og det refererer til, hvad der sker på dommens dag. DO er ukorrekt, og jeg gengiver min egen oversættelse:

For vi venter ved Ånden af tro håbet, nemlig retfærdigheden

Vi venter i tro på den endelige retfærdiggørelse på dommens dag.

3) For det tredje skal vi se på, hvem der er vores retfærdighed, og det er Kristus. Han har opfyldt Guds lov, og denne retfærdighed modtager vi i troen. Når Kristus er vor retfærdighed, og ikke noget andet, så er det en retfærdighed, vi modtager i troen. Når vores retfærdighed er en fremmed retfærdighed, så er det en retfærdighed vi modtager i troen og altid i troen. Denne retfærdighed kan ikke ændres eller suppleres eller forbedres. Vor retfærdighed er den samme, da vi kom til tro, som på dommens dag.

4) Hvorfor dømmes vi så efter gerninger? Svaret er da, at gerningerne er troens kendetegn. Gerningerne åbenbarer og viser, om troen er til stede, eller om vantroen er til stede. Dette er gerningernes funktion i dommen. Så på dommens dag modtager vi endeligt retfærdighed fra Gud, og vi modtager den i tro. Vi frelses da endeligt ved tro, som gerningerne bevidner. Vi taler om gerningernes evidentielle funktion.

Det nye perspektiv tager fejl; det gamle er godt nok! Der er derfor ingen grund til at udskifte det gamle lutherske perspektiv med det nye!

Torben Kjær

Litteratur:

Tom Wright: What St Paul Really Said, Lion Hudson 1997

N. T. Wright: Justification. God's Plan & God's Vision, IVP 2009